МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного
управління та національної безпеки
Кафедра правознавства

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ДЕМКІВ КАТЕРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 321(477):316.334.3

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Законодавчі та організаційні засади виявлення та попередження протиправних корупційних діянь в будівельній сфері

081 «Право»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Демків К.М.

Керівник роботи

Черниш Роман Федорович
кандидат юридичних наук,
доцент

Житомир – 2021

Висновок кафедри правознавства за результатами попереднього захисту:

до захисту допущено

Протокол засідання кафедри правознавства № __ від « 08 » грудня 2021 р.

Завідувач кафедри правознавства

к.ю.н., доцент _____ Р. Д. ЛЯШЕНКО
(підпис)

«___» _____ 2021 р.

Результати захисту випускної кваліфікаційної роботи

Здобувачка вищої освіти Демків Катерина Миколаївна
захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною
шкалою_____
за шкалою ECTS _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ Святогор Т.П.
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Демків К.М. Законодавчі та організаційні засади виявлення та попередження протиправних корупційних діянь в будівельній сфері. Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 081. Право. Поліський національний університет, Житомир, 2021.

У кваліфікаційній роботі проаналізовано законодавчі та організаційні засади виявлення та попередження корупційних діянь у будівельній сфері. Висвітлено основні проблеми сучасного стану будівельної галузі в Україні, а також корупційну складову в ній. Автором вивчено нормативно-правову базу та визначено позитивні й негативні аспекти у формуванні антикорупційного законодавства у визначеній сфері.

Ключові слова: корупція, законодавство, будівельна галузь, антикорупційне законодавство, правопорушення, агентство, електронний майданчик.

SUMMARY

Demkiv K.M. Legislative and organizational principles for detecting and preventing illegal corruption in the construction industry. Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 081. Law. Polissya National University, Zhytomyr, 2021.

The qualifying work analyzes the legislative and organizational principles of detecting and preventing corruption in the construction industry. The main problems of the current state of the construction industry in Ukraine, as well as the corruption component in it are highlighted. The author studies the legal framework and identifies positive and negative aspects in the formation of anti-corruption legislation in this area.

Key words: corruption, legislation, construction industry, anti-corruption legislation, offenses, agency, electronic platform.

ЗМІСТ

ВСТУП 6

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ 9

1.1. Поняття та види корупційних діянь. 9

1.2. Державна політика щодо подолання корупції. 12

1.3. Аналіз основних нормативно-правових актів щодо запобігання та протидії вчинення корупційних діянь. 15

Висновки до розділу1 17

РОЗДІЛ 2. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА 18

2.1. Аналіз функціонування державних електронних систем в Україні, як одних із основних механізмів запобігання вчинення корупційних діянь. 18

2.2. Правозастосовна практика спеціальних суб’єктів у сфері протидії та запобігання вчинення корупційних діянь. 23

2.3. Міжнародний досвід у сфері запобігання та попередження вчинення корупційних діянь. 30

Висновки до розділу 2 34

ВИСНОВКИ 36

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 39

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Будівельна галузь відноситься до сфери народного господарства, яка відповідає за ефективне забезпечення життя громадян у цілому. Значущість цієї галузі для економіки країни пояснюється тим, що капітальне будівництво створює робочі місця, взаємодіє з майже всіма галузями господарства. Економічний приріст від розвитку будівельної галузі полягає у мультиплікаційному ефекті коштів, які були вкладені в будівництво, тому що з розвитком будівельної галузі розвиваються й інші галузі, такі як машинобудівна, виробництво будівельних матеріалів, обладнання, яке задіяне, деревообробна промисловість, металургія і металообробка, нафтохімія, виробництво скла, транспорт та енергетика. Можна стверджувати, що саме будівництво сприяє розвитку підприємств малого та середнього бізнесу. А це в свою чергу впливає на оплату податків, створення нових робочих місць та позитивний приріст економіки в країні.

Ріст будівельної галузі неминуче викликає виникнення необхідних умов для розв’язання багатьох соціальних проблем. На сучасному етапі розвитку інфраструктури міст, значну кількість ресурсів зосереджено на будівництві. Великий запит у держави викликав неабиякий інтерес у отриманні бажаних об’єктів будівництва, які складають не один десяток мільйонів гривень. Саме тому суттєвий попит на виконання роботи тягне за собою бажання отримання неправомірної вигоди.

В наукових роботах В. Гойка, В. Завгороднього, П. Микитюка, Є. Мниха, Т. Пущкар, А. Степанової досліджені теоретичні аспекти діяльності будівельної галузі та будівельних компаній в сучасних умовах. Водночас проблеми чинного законодавства у сфері будівництва висвітлені не достатньо. У контексті розгляду антикорупційного законодавства України можна зазначити, що порушуються основні принципи розвитку суспільства – – рівності всіх перед законом та принцип соціальної справедливості. При наявності корупції в державі з`являються багато чинників, які негативно

впливають майже на кожну сферу суспільного життя. Це веде за собою зневіру у до влади, так міжнародна спільнота оцінює такий стан в економіці не цікавий для інвестування в дану країну. Тому Україні, як державі доведеться робити ринок будівельних послуг мінімально корумпованим та цікавим для іноземних та національних капіталовкладень.

Мета та завдання дослідження. Аналіз законодавчих та організаційних аспектів корупційних діянь в будівельній сфері, розробка пропозицій щодо посилення боротьби з корупцією.

Основними завданнями у кваліфікаційній роботі є:

- вивчити поняття та зміст корупційних діянь;
- проаналізувати антикорупційне законодавство в Україні;
- сформувати основні завдання антикорупційних заходів в будівельній сферу в Україні;
- дослідити та проаналізувати досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією.

Об'єктом дослідження є нормативно-правова база антикорупційного законодавства в Україні в будівельній сфері.

Предметом дослідження є законодавчі та організаційні засади виявлення та попередження протиправних корупційних діянь в будівельній сфері

Методи дослідження. Сукупність методів і способів пізнання є методологічною основою роботи. У кваліфікаційній роботі використані наступні методи: порівняльно-правовий, загальнонауковий, системно-структурний. Загальнонауковий метод застосовано до аналізу явища корупції: сутність та види її. (підрозділи 1.1; 1.2; 1.3; 2.1; 2.2; 2.3). Порівняльно-правовий метод використовувався при зіставленні антикорупційних стратегій розвитку в різних країнах (підрозділи 1.3; 2.3). Системно-структурний метод застосовувався під час аналізу нормативно-правових актів у будівельній сфері в Україні (підрозділи 2.1; 2.2; 2.3).

Практичне значення одержаних результатів полягає у їх використанні в антикорупційній програмі розвитку держави, у правотворчій та

правозастосовній діяльності, аналізі недоліків створення будівельної реформи в Україні.

Апробація результатів дослідження. Окремі результати та висновки, отримані в ході проведеного дослідження, були викладені в науковій фаховій статті у виданні, що індексується в Google Scholar, у міжнародній реферативній базі даних «Index Copernicus International» (Польща). (Черниш Р.Ф., Демків К.М., Законодавчі та організаційні засади виявлення й попередження корупційних діянь у будівельній сфері. Публічне право. №4. 2021. с. 55-63).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків та списку використаних джерел (47 найменувань).

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

1.1. Поняття та види корупційних діянь.

Виникнення терміну «корупція» походить з двох латинських слів «correi» — обов'язкова причетність декількох представників однієї із сторін до однієї справи та «rumpere» — порушувати, ламати, пошкоджувати, скасовувати [18, с.17]. Поєднання цих двох слів дає нам дослівне наступне: обов'язкова участь в діяльності декількох осіб, метою яких є порушувати, псувати, руйнувати нормальний розвиток процесу керування суспільними справами.

До корупційних діянь відносилася ціла низка різних зловживань, що були пов'язані зі псуванням та фальсифікацією державних документів, з підкупом суддів, неправомірних діянь церковних службовців та з моральним розбещенням раба.

На межі Нового часу починає складатися сучасне поняття корупції. Цьому передувало утворення та розвиток могутніх держав і правових систем, що існують до нашого часу. Завдяки науковим працям Нікколо Макіавеллі виник новий виток в осмисленні корупції в сучасному розумінні. Нікколо Макіавеллі порівнював корупцію з важкою хворобою.

Нікколо Макіавеллі запропонував та визначав термін «корупція» як — використання публічних можливостей у приватних інтересах. Тобто він розглядав корупцію як сферу впливу заможних людей на розгляд справ у їх інтересах, а також сферу впливу влади на простих людей.

З розвитком потреб та проблем суспільства подальший акцент інтерпретування корупції був зміщений її кримінологічну та кримінально-правову сторони.

Після напрацювань Н. Макіавеллі основним науковцем, який займався вивченням корупції був Томас Гоббс. В своїх роботах він писав, що існує одна

проблема, яка нівелює всі земні закони – це і є корупція. Тобто, він вважав, що корупція вже пароботила найвищу силу, в яке вірило людство — це судова система. Завдяки неправомірним корупційним діянням можна було перехилити рішення на свою користь, чи взагалі не розглядати справу.

Для того, щоб охарактеризувати сучасне поняття корупції, треба розібрати визначення зі словників. У тлумачному словнику Ожегова, корупція – це моральний занепад посадових осіб і політиків, що виражається у незаконному збагаченні, хабарництві, розкраданні [23]. У Короткому словнику іноземних слів корупція - це підкуп, продажність громадських і політичних діячів, посадових осіб, які використовують посаду, що вони обіймають, з метою особистого збагачення [37].

Але це не всі поняття, які існують в наші часи. Найбільш часто використовується наступне визначення корупції – це зловживання громадським або приватним службовим становищем для особистої вигоди [18, с.25].

На сьогодні існує багато різних значень поняття «корупція». Всі вони мають правильне тлумачення. Всі вони поєднують в собі визначення проблеми, погодження з тим, що вона є, а також бажання подолати її. Не має та не існує єдиного тлумачення поняття корупції для всіх. Це складалося віками, та мабуть, і надалі не буде одного конкретного поняття, яке б задовільнило всю світову спільноту, в силу упереджень , законів та понять в кожній державі.

Загально охарактеризувати корупцію можна як соціальне явище, яке включає в себе весь спектр діянь, які пов’язані з незаконним використанням особами наданих їм повноважень та владних повноважень, основна мета яких задоволення своїх особистих інтересів та/або інтересів третіх осіб.

Сутність корупції полягає у тому, що вона має:

- соціальну обумовленість;
- свою «ціну», яку платить суспільство за її існування;
- негативний вплив на всі сфери суспільного життя;

- транснаціональний характер;
- економічні, політичні, правові, психологічні та моральні аспекти;
- здатність постійно пристосовуватися до нових реалій життя [18, с.38].

На нашу думку саме вказане розуміння корупції є основним та вимагає усесторонньої боротьбі в не тільки в юридичному полі, але на економічних, політичних та інших просторах також.

Згідно з Розділом 4 ЗУ «Про запобігання корупції», корупція в Україні має власні види (форми) прояву, а саме:

1. Хабарництво – отримання певної незаконної вигоди. Це може бути фіксована грошова сума або фіксований відсоток від певної ціни за виконання обумовленої затребуваної дії.
2. Розкрадання – привласнення чужого майна. Зазвичай це майно державної чи комунальної форми власності, яке у незаконний спосіб переходить до приватного права власності за допомогою осіб з певними посадовими можливостями.
3. Вимагання – незаконне примушування юридичної чи приватної особи сплатити обумовлену грошову суму за надання певних дій.
4. «Кумівство» або непотизм – форма вирішення питань незаконним шляхом, підключаючи родинні, дружні зв`язки. Наслідком цього є несправедливі поступки під час укладання різних важливих угод, призначення на посади родичів або друзів тощо.
5. Зловживання посадовим становищем – форма корупційних діянь найчастіше зустрічається серед державних службовців на місцевому рівні. Несе на меті вчинення різних дій для задоволення своїх корисливих інтересів або інтересів інших зацікавлених осіб;
6. Лоббізм – вплив особи, яка за функціональними чи посадовими можливостями має змогу здійснити такий вплив, на прийняття певних рішень законодавчими чи виконавчими органами держави [44]. Щодо люббізму наразі в нашій державі говорять про законне лобіювання інтересів зацікавлених осіб,

яке б мало законодавчу базу та чітко структувало би діяльність лоббістів. Водночас сьогодні лобісти в нашій крайні сприймаються як корупційна складова великої системи.

1.2. Державна політика щодо подолання корупції.

Рівень корупції в країні створює її внутрішній та зовнішній іміджи. Це означає, що безпека країни залежить від включення засобів протидії корупції в суспільстві. Корупція завдає шкоди функціонуванню державного апарату, обмежує права та свободи громадян, порушує принципи верховенства права. Основною задачею державних та комерційних організацій це розуміння та усвідомлення, що корупція як «хвороба» є дуже небезпечним явищем. Тому всі ці пункти створили передумови для створення антикорупційної програми нашої держави, які діють на всіх громадян без винятку, і яку мають забезпечувати організації всіх форм власності та всі мешканці нашої країни, без винятку.

На міжнародній арені одним із показників конкурентоздатності країни — є рівень корупції в країні, починаючи від верхівки влади та закінчуючи побутовими вирішеннями питань пересічних громадян. І тому всі країни не тільки створюють «на папері» свої антикорупційні стратегії, але і вживають заходів щодо протидії та запобіганню корупції.

Антикорупційна політика – це постійно здійснювана, систематична, цілеспрямована діяльність держави у тісній співпраці з інститутами громадянського суспільства, що полягає у розробці, удосконаленні та реалізації стратегічних засад і тактичних заходів, спрямованих на усунення або блокування причин та умов корупції, удосконалення юридичної відповідальності за корупційні правопорушення та формування антикорупційної культури [18].

До Антикорупційної політики України включені наступні розділи, а саме:

1. стратегія протидії корупції;

2. законодавство;

3. громадська участь;

4. антикорупційна діяльність органів влади.

Отже, розділ 1 Антикорупційної політики України.

Корупція в нашій країни зайняла своє місце в усіх сферах суспільного життя, тому саме системний та послідовний підхід, з року в рік зможе створити потужну систему боротьби з нею. Якщо ж з нею деякий час не боротися, та послабити свої дії, все пророблене до цього може зійти на нуль. Тому тільки рішучі, послідовні кроки зможуть за деякий час вивезти нашу країну с тіні корупції.

Антикорупційна політика не є панацеєю. Вона створюється на певний період, включаючи основну мету саме на цей період. В програму включені плани заходів в різних сферах громадянського суспільства, які будуть виконуватися компетентними органами. В цій програмі чітко прописані хто і що буде контролювати, які функції будуть виконувати правоохоронні органи, спеціальні органи з протидії корупції, а також судова практика, саме в частині відповідальності за корупційні правопорушення та відповідальність за них. Також до антикорупційної політики нашої держави включені пункти щодо попередження корупційних зловживань – це навчання, тренінги та семінари з молодим поколінням, яке має бути свідомим, щоб перейняти естафету та підтримувати низький рівень корупції в України.

Розділ другий Антикорупційна політика України у законодавстві.

Наразі, НАЗК подало до верховної ради проєкт закону «Засади державної антикорупційної політики на 2020 – 2024 роки», а також розробило проєкт Антикорупційної стратегії на 2020 – 2024 роки.

За своєю структурою текст Антикорупційної стратегії, який є складовою частиною Закону, поділяється на такі розділи: 1) концепції формування антикорупційної політики; 2) механізми реалізації та оцінки результатів виконання Антикорупційної Стратегії; 3) підвищення ефективності системи запобігання і протидії корупції; 4) запобігання корупції

у пріоритетних сферах, таких як суд, прокуратура, поліція, будівництво, податки та митниця, сектор оборони, державний та приватний сектор господарювання, охорона здоров'я та інші; 5) забезпечення невідворотності відповідальності за корупцію [46].

В інтересах запобігання корупції в будівельній сфері здійснено таке:

а) завершено впровадження Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва;

б) створено єдиний електронний Містобудівний кадастр, який є платформою для надання всіх адміністративних послуг у сфері містобудівної діяльності, публічним джерелом містобудівної інформації. Містобудівна документація набирає чинності з моменту її внесення до Містобудівного кадастру та присвоєння просторового індексу;

в) Містобудівний кадастр інтегровано з іншими реєстрами, кадастрами та базами даних. Забезпечено контроль актуальності та достовірності даних у реєстрах та встановлено відповідальність за своєчасність і достовірність внесеної до них інформації;

г) встановлено, що містобудівна документація розробляється у векторній цифровій формі. Містобудівні умови та обмеження генеруються автоматично програмними засобами Містобудівного кадастру у вигляді витягу з детального плану території із зазначенням встановлених обмежень (після прийняття детальних планів території, які містять інформацію про містобудівні умови і обмеження для кожної земельної ділянки) або з генерального плану населеного пункту (у разі відсутності детального плану території та за умови забезпечення 28 можливості автоматичного формування з чинних генпланів інформації про містобудівні умови і обмеження для кожної земельної ділянки);

д) запроваджено обов'язкове врахування вимог містобудівної документації під час розроблення та реалізації програм соціально-економічного розвитку [46].

Розділ 3 – це громадська участь. Основними проблемами на нашу думку в цьому пункті є спротив влади, який включає в себе недопущення громадян до своєї роботи, непрозорість дій та діянь в різних державних структурах.

Також відсутня мотивація інститутів громадянського суспільства в участі боротьби з корупцією. Пасивність у прийняти важливих питань для громади, недостатній контроль за діяльністю публічних осіб. Також є випадки, переслідування та залякування активних громадян, а як наслідок зневіра у власних силах.

До розділу четвертого відноситься діяльність влади у боротьбі з корупцією. Це є Антикорупційна стратегія України, це є прозорість діяльності усіх державних органів та структур, це відкритість для населення, це захист інтересів та життя громадян держави.

1.3. Аналіз основних нормативно-правових актів щодо запобігання та протидії вчинення корупційних діянь.

На нашу думку Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993 № 3723-XII може вважатися першим антикорупційним законом в історії незалежної України. Так, у ч. 2 ст. 5 йшлося про заборону «вчиняти дії, що можуть бути розцінені як використання службового становища в корисливих цілях у власних інтересах, а також дії, які відповідно до чинного законодавства вважаються корупційними» [28]. Як ми зазначали вище, для того щоб викорінити корупцію треба робити послідовні кроки у боротьбі з нею. Тому вважаємо, що перші спроби боротьби з корупцією були формальними та носили декларативний характер. Україна одна з перших пострадянських країн визнала проблему в суспільстві під назвою «корупція». Тому вектор боротьби з нею був обраний та включав наступні кроки. На законодавчому рівні були визначені поняття корупції та корупційних зловживань, які були прописані в Законі України «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 № 356/95-ВР. В цьому Законі визначені правові, організаційні засади запобігання корупції.

Прописані дій щодо виявлення та запобігання проявів корупційних зловживань. Захист законних прав та інтересів громадян, а також прописаний план щодо усунення наслідків та попередження корупційних діянь.

Заслуговує на особливу увагу Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 1 липня 2011 р. Цей закон витіснив попередній та включав пропозиції від міжнародних і українських експертів щодо узгодженості, конкретизації та рішучих дій в антикорупційній політики в Україні.

Так, в цьому документі термін «корупція» визначається як «використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/ пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей» [31]. Більш конкретно перелічені «близькі особи» посадової особи. Надано новий термін, як «конфлікт інтересів» — «реальні або такі, що видаються реальними, протиріччя між приватними інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи не вчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень» [31]. Також цей закон включає прописану відповідальність за корупційні правопорушення. С прийняттям цього закону наша країна змінила вектор боротьби з корупцією з формального на реальний.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, під корупцією розуміють діяння, що вчинені особою, яка наділена певною владою та/або посадовими повноваженнями, на меті яких є задоволення особистих інтересів та/або третіх, зацікавлених осіб. Неправомірність діянь особи, яка робить вчинки на свою користь визначають, які саме зловживання становищем вона вчинила, а ті в свою чергу вже класифікуються за законом та мають певні критерії стосовно відповідальності.

Механізм корумпованої поведінки породжує більш глибинний та точніший аналіз соціального та правового становища людини, яка в цьому перебуває. Це може стосуватися однієї особи, яка хоче одноосібно та самостійно задовольнити свої бажання та інтереси, в будь-якому варіанті, чи то розкрадання державного майна чи просування по службі. А ще може бути за домовленістю двох або більше осіб, це може бути хабарництво, це може бути лоббізм.

Але в кожному з варіантів суб'єкт корупційного зловживання задовольняє свій особистий інтерес матеріально чи маральна, використовуючи неправомірні дії, у вигляді зловживання службовим становищем, наданою владою тощо.

Проаналізувавши нормативно-правову базу антикорупційної політики в України можна прийти до висновку, що попри розроблену Антикорупційну стратегію, прийнятих низки законів депутатами Верховної ради України, Наказів Президентів, практичні дії поки бажають бути кращими. Так, не в повному об'ємі працюють механізми боротьби з корупцією. Немає політичної волі керівництва держави всіх ланок на злагоджений процес викоренення корупції з усіх сфер життя суспільства. Існують прогалини в координації правоохоронних органів, судової системи. України тільки зараз почала реально крокувати на зустріч життю з мінімальним втручанням корупції.

РОЗДІЛ 2. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ДІЯНЬ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

2.1. Аналіз функціонування державних електронних систем в Україні, як одних із основних механізмів запобігання вчинення корупційних діянь у будівельній сфері.

Наприкінці 2020 року в Україні було проведене опитування щодо рівня корупції у будівництві. Приблизно 50% від опитаних вважають, що корупція не зменшилась, що створюються нові механізми, починають діяти «нові правила гри».

Дослідження відбувається у рамках антикорупційної ініціативи на ринку будівельних послуг. Проходить опитування серед учасників будівельного ринку нерухомості, надання будівельних робіт, а також серед учасників бізнес-асоціації, які підтримали цю ініціативу.

Незмінним та лідируючим у корупції в будівництві залишилось отримання дозволів та погоджень на будівництво, наступним стало участь у тендерах.

Серед найбільш корумпованих органів держслужби - Державна архітектурно-будівельна інспекція України (до реформи) - 53,3% голосів, а також держоргани, що утворилися в результаті реформування ДАБІ - 26,7%. У минулому році Інспекцію в даному питанні вказали 80% респондентів. Найпоширенішою формою корупції залишається грошова винагорода - на це в 2020 році вказало 80% респондентів (для прикладу, в 2019-му - 91,7% - в 2017-му - 82,6%). Варіант відповіді «квадратні метри» позначили 13,3% опитаних (в 2019-му - 8,3%, а в 2017-му - 35%) [1].

Аналізуючи ситуацію з 2018 року по 2020 роки існує два протилежні аспекти. До першого відноситься зштовхування учасників будівельного ринку з корупцією у своїй роботі, майже на всіх етапах будівництва, починаючи зі дозволів закінчуючи введенням об’єктів в експлуатацію. А ось до другого

відносяться тимчасове зниження «з рецидивом» і навіть подальшим зростанням. Наприклад, так сталося з кількістю корупційних випадків на етапі отримання погоджень - спад в 2019-му році до 58,3% відповідей в 2019-му перейшов в зростання до 86,7% (це навіть більше, ніж було в 2017-му - 82 , 6%). Схожа ситуація в регіонах (66,7% три роки тому, 42% в минулому році, і знову зростання - до 80% в 2020-му). І якщо в 2017-му тільки 13% респондентів не бачили зростання корупції, то в 2019-му оптимістів була вже рівно половина. Але в 2020 році - знову спад: до 40% [1].

В Україні запроваджено Єдину державну електронну систему у сфері будівництва — це генерування автоматичного дозволу на виконання будівельних робіт. Він відбувається без ручного керування, тільки введенням в базу всіх необхідних документів для початку робіт.

А наприкінці робіт, коли підписується акт про введення в експлуатацію об’єкту всіма задіяними в будівництві сторонами, підрядником головним інженером проєкту, архітектором, інженером технічного нагляду, такий самий документ підгружається в систему, і тоді відповідальність повністю лежить на них. Це означатиме взяття на себе повну відповідальність за можливі порушення в процесі будівництва.

Автоматизація та сама електронна система створення для спрощення можливих корупційних ризиків для добропорядних підрядників, які працюють дотримуючись в своїй роботі законів, нормативно-правових актів.

А що стосується недобропорядних забудовників Законопроект 5655 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери містобудівної діяльності» створює наступні корупційні ризики:

1. Надмірне звуження предмету контролю під час видачі дозволів

В нормах законе не передбачене перевіряння відповідність документам містобудівній документації чи будівельним нормам. Електронна система не має такої спроможності, щоб усе це перевіряти, тому система буде аналізувати лише такий факт чи є документ з відповідним номером чи немає. І відтак і відбуватиметься надання дозволу. Тепер через корупційний вплив можна буде

будувати вищу чи нижчу будівлю, уникати будівництва підземного паркінгу, місць для осіб з обмеженими можливостями тощо. Тобто підрядник чи забудовник отримавши від системи погодження легально може вести будівництво за параметрами, які йому необхідні.

2. Конфлікт інтересів при здійсненні контролю за будівництвом

Приватні контролери – це запровадження нововведень в закопроєкті. Тобто підрядник може найняти юридичну особу, яка має відповідний дозвіл чи сертифікат на виконання такої функції, і та буде ввести контроль та моніторинг за ходом виконання робіт на об’єкті. Цей пункт розглядають саме, як антикорупційний запобіжник, оскільки дає можливість відійти від обов’язкових державних чи муніципальних контролерів.

Але на нашу думку, саме цей чинник може призвести до конфлікту інтересів. Сам забудовник буде собі вибирати контролера, тому дуже можливо, що цей контролер буди виконувати ті функції та підписувати такі акти, які потрібні підряднику. Як кажіть «Хто платить, той і замовляє музику». Багато недоліків та невідповідностей під час будівництва просто зникнуть, та залишаться непоміченими контролюючими органами.

3. Конкретність для позбавлення сертифікатів задіяних виконавців

Історично склалося, що задіяні у будівництві архітектори, експерти, проєктанти, інженери технагляду – це захист замовника від порушень та можливих зловживань забудовника. Якби за невідповідність у забудові чи відхиленнях від норм законодавства, які підписують ці «захисники» було б позбавлення сертифікату це могло би стимулювати їх на доброчесну і якісну роботу.

У законопроєкті 5655 не має чітко прописаного позбавлення сертифікатів для нечесних корупціонерів. Те що пропонується – це розгляд скарг на цих фахівців, який відбуватиметься за судовими принципами.

В Україні така процедура ризикує отримати свій хід розгляду. У когось будуть анульовувати сертифікати, а хтось буде відкупатися, знову таки це є корупційним чинником.

5. Чиновникі можуть довільно приймати рішення, за якою послідовністю відбуватиметься проведення перевірок будівництв. Немає чіткої системи як система буде передавати послідовність звернень чи фактів щодо перевірки об'єкту. Планується, що звернення від фізичних або юридичних осіб будуть відбуватися за принципом «чорного ящика», потім система має вказати чиновнику об'єкти, на які треба направити перевірку. А ось куди підуть і коли підуть буде вирішувати сам чиновник. Тут ми думаємо все зрозуміло, що знову ж таки – цей пункт є корупційним ризиком.

Хочеться зазначити, що будь-яке рішення не буде панацеєю. Будуть недоліки, але основна мета це дослухатися до порад, зауважень від громадськості, внести відповідні правки, та запустити ще один із механізмів боротьби із корупцією у будівельній сфері.

З наведеного вище вбачається, що крім містобудівного напрямку й інші напрями будівельної сфери потребують додаткових організаційних зусиль. Треба у будівельній сфері звести до мінімуму взаємодію приватних структур з державними службовцями. Саме з таким наміром був розроблений та прийнятий Закон України «Про публічні закупівлі». Основною метою цього закону було створити авторизований електронний майданчик – авторизовану Уповноваженим органом інформаційно-телекомунікаційну систему, яка має комплексну систему захисту інформації з підтвердженою відповідністю згідно із Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», є частиною електронної системи закупівель та онлайн-сервісом, що забезпечує реєстрацію осіб, автоматичне розміщення, отримання і передання інформації та документів під час проведення закупівель, користування сервісами з автоматичним обміном інформацією, доступ до якого здійснюється за допомогою мережі Інтернет [44]. В цьому законі чітко описані взаємовідносини у будівельній сфері між державним замовником послуг та будівельними суб'єктами, які мають на меті прийняти участь у закупівлі. Згідно зі ст.5 ЗУ «Про публічні закупівлі» закупівлі здійснюють за принципами добросовісної конкуренції та недискримінації

учасників, прозорості та відкритості. У свою чергу п.2 ст.16 цього ж Закону вказує на:

1) наявність в учасника процедури закупівлі обладнання, матеріально-технічної бази та технологій;

2) наявність в учасника процедури закупівлі працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід;

3) наявність документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного (аналогічних) за предметом закупівлі договору (договорів);

4) наявність фінансової спроможності, яка підтверджується фінансовою звітністю [44]. Саме в цій статті, на нашу думку, закладено певну корупційну складову. Замовник на свій розсуд прописує умови, які має виконати учасник закупівлі. І умови можуть бути прописані, таким чином, що всі закупівлі може виконати 1-2 учасники. Таким чином вся недискримінація та добросовісна конкуренціця створюють умови для корупції. Якщо звертати увагу саме на будівельну галузь, то на початку роботи електронного майданчика Prozorro дійсно виконував роботи той учасник, який за аукціоном надав найнижчу пропозицію. Все було прозоро й відкрито та економило кошти замовника. На даний час, дискваліфікація учасників дуже швидко відбувається та виграти в закупівлі може учасник з найвищою ставкою. Є такі випадки, коли закупівля на роботи тільки оприлюднена для ознайомлення, а роботи на об’єкті вже ведуться. Тобто Замовник вже має пряму домовленість з підрядником, що той виграє у закупівлі.

Розуміючи весь спектр закупівель на електронному майданчику дуже важко розробити більш уточнений перелік необхідної доказової бази для підтвердження своєї спроможності виконати ті чи інші роботи. Тому в ст.16 ЗУ «Про публічні закупівлі» вбачається високий ризик корупційної складової для скоєння незаконних дій. Наразі, дуже багато заяв надходить до Антимонопольного комітету України, так як це є орган оскарження з метою неупередженого та ефективного захисту прав і законних інтересів осіб, пов’язаних з участю у процедурах закупівлі, він утворює Комісію (комісії) з

розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель та здійснює інші повноваження, визначені цим Законом та Законом України «Про Антимонопольний комітет України». Рішення Комісії з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель ухвалюються від імені Антимонопольного комітету України, про що йдеться в ст.18 цього ж закону [44].

2.2. Правозастосовна практика спеціальних суб'єктів у сфері протидії та запобігання вчинення корупційних діянь.

Основне місце у боротьбі з корупцією в нашій державі посідають державні правоохоронні органи. Стаття 1 Закону України «Про запобігання корупції» визначила як спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції: органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції. Нормами закону створено Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), яке є державним правоохоронним органом, на котрий покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових [30].

Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції [30].

Повноваження НАЗК:

– розроблення проектів Антикорупційної стратегії;

– проведення аналізу стану запобігання та протидії корупції;

– забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

– ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення.

Досліджуючи діяльність державних інституцій у сфері боротьби з корупцією, необхідно також звернутись до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 05.08.2021 року [32], яким створено новий антикорупційний правоохоронний орган. Статус НАБУ чітко гласить, що цей орган створений для попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, таких як привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації, нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням, а також запобігання вчиненню нових [32].

Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції [32].

Повний перелік прав та повноважень НАБУ закріплений у ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 05.08.2021 року, серед яких варто відзначити право: знайомитися в державних органах, органах місцевого самоврядування із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро, або виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості, у тому числі такими, що містять

інформацію з обмеженим доступом; вносити подання прокурору про звернення до суду з метою визнання недійсним правочину за наявності підстав, передбачених законом: бути залученим за своєю заявою до таких справ як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору; на підставі відповідного рішення суду на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України: заводити оперативно-розшукові справи та витребувати документи та інформацію для проведення слідчих дій [32].

Слід зазначити, що на підставі Закону України «Про запобігання корупції» від 05.08.2021 року внесені зміни до Кримінального кодексу України (надалі – КК України) (розділ XVII) та Кодексу про адміністративні правопорушення (КпАП) (глава 13-А) [12]. Розширено коло осіб — суб'єктів відповідальності, в статтях про зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 364-1 КК України), зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України), декларування недостовірної інформації (ст. 366-1 КК України), порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст.172-4 КпАП) та ін.[15].

Вперше за історію України 14 жовтня 2014 року був затверджений Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 рр.» – це був дуже важливий нормативно-правовий акт саме з позиції формування засад діяльності держави в антикорупційній сфері. Тобто, вперше за історію незалежності, влада держави закріпила свої слова та наміри в Законі України, тим самим заявила про свою рішучу позицію в боротьбі з корупцією. Наразі, НАЗК подало до верховної ради проєкт закону «Засади державної антикорупційної політики на

2020 – 2024 роки», а також розробило проєкт Антикорупційної стратегії на 2020 – 2024 роки.

За своєю структурою текст Антикорупційної стратегії, який є складовою частиною Закону, поділяється на такі розділи: 1) концепції формування антикорупційної політики; 2) механізми реалізації та оцінки результатів виконання Антикорупційної Стратегії; 3) підвищення ефективності системи запобігання і протидії корупції; 4) запобігання корупції у пріоритетних сферах, таких як суд, прокуратура, поліція, будівництво, податки та митниця, сектор оборони, державний та приватний сектор господарювання, охорона здоров'я та інші; 5) забезпечення невідворотності відповідальності за корупцію [46].

В інтересах запобігання корупції в будівельній сфері здійснено таке:

а) завершено впровадження Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва;

б) створено єдиний електронний Містобудівний кадастр, який є платформою для надання всіх адміністративних послуг у сфері містобудівної діяльності, публічним джерелом містобудівної інформації. Містобудівна документація набирає чинності з моменту її внесення до Містобудівного кадастру та присвоєння просторового індексу;

в) Містобудівний кадастр інтегровано з іншими реєстрами, кадастрами та базами даних. Забезпечено контроль актуальності та достовірності даних у реєстрах та встановлено відповідальність за своєчасність і достовірність внесеної до них інформації;

г) встановлено, що містобудівна документація розробляється у векторній цифровій формі. Містобудівні умови та обмеження генеруються автоматично програмними засобами Містобудівного кадастру у вигляді витягу з детального плану території із зазначенням встановлених обмежень (після прийняття детальних планів території, які містять інформацію про містобудівні умови і обмеження для кожної земельної ділянки) або з генерального плану населеного пункту (у разі відсутності детального плану

території та за умови забезпечення 28 можливості автоматичного формування з чинних генпланів інформації про містобудівні умови і обмеження для кожної земельної ділянки);

д) запроваджено обов'язкове врахування вимог містобудівної документації під час розроблення та реалізації програм соціально-економічного розвитку [46].

Наступним в боротьбі з корупції є спеціалізована антикорупційна прокуратура. Так, відповідно до ч. 1 ст. 7 Закону України «Про прокуратуру» до системи прокуратури України входить Спеціалізована антикорупційна прокуратура як спеціальний антикорупційний орган, який згідно зі ч. 5 ст. 8 утворюється у Генеральній прокуратурі України на правах самостійного структурного підрозділу, а особливості її організації і діяльності – ст. 8-1 цього Закону [34].

До основних повноважень Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, її підрозділів та посадових осіб, які до неї включені відноситься:

- здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України;
- приймання, реєстрації, розгляду та вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасне внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.
- забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування Національним антикорупційним бюро України кримінальних правопорушень та оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування і судового розгляду;
- підтримання державного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, розслідуваних Національним антикорупційним бюро України;

- виконання в межах компетенції вимог Закону України "Про доступ до публічної інформації";
- забезпечення підозрюваним, обвинуваченим безоплатної правової допомоги у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України [34].

Всі функції спеціалізованої антикорупційної прокуратури направлені на запобігання вчинення антикорупційних злочинів чи діянь. Взагалі вся її діяльність базується як запобіжний зміст, тому їх обов'язок виявляти причини та умови вчинення корупційних діянь.

В Законі України «Про запобігання корупції» визначено ще один спеціальний орган у боротьбі з корупцією – це є Національна поліція.

В Законі України «Про Національну поліцію» прописані правові аспекти діяльності цього суб'єкту. Розписаний статус поліцейських, напрацьований порядок проходження служби в поліції. Правові засади організації та діяльності поліції, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в поліції. Національна поліція України – центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом [33].

На підставі Закону України «Про Національну поліцію» всі представники цього органу протидіють корупційним проявам, зокрема наповнюють та підтримують актуальні бази даних, які входять до інформаційної системи міністерства внутрішніх справ, введуть досудове розслідування корупційних зловживань в усіх сферах суспільно життя.

Дії Національної поліції керуються не тільки Законом України «Про Національну поліцію», але й кримінально-процесуальним Кодексом та іншими нормативно-правовими актами. Зважаючи на положення ч. 1 ст.

216 КПК, слідчі органів Національної поліції здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі й корупційних, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування [33].

Останнім етапом в спеціальних антикорупційних суб'єктах займає Вищий антикорупційний суд України. В своїй діяльності він керується низкою важливих нормативно-правових актів, основним з яких є Закон України «Про Вищий антикорупційний суд», Конституція України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» та інші закони України, також чинні міжнародні договори.

Вищий антикорупційний суд є юридичною особою. Правова діяльність суду відбувається на всій території України. Основними завданнями цього органу є здійснення правосуддя, за всіма нормами законодавства, метою якого є захист особи, держави, організаційної структури від неправомірних антикорупційних діянь, а також введення судового контролю за дотриманням прав та свобод усіх причетних до розслідування сторін, бути неупередженими у своїх рішеннях.

Вищий антикорупційний суд:

- здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанцій у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до його юрисдикції (підсудності) процесуальним законом, а також шляхом здійснення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у таких кримінальних провадженнях;
- аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику у кримінальних провадженнях, віднесених до його підсудності, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд та надає йому пропозиції до висновків щодо проектів законодавчих

актів, які стосуються організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальних вимог до суддів цього суду та гарантій їх діяльності, а також оприлюднює їх на своєму офіційному веб-сайті [25].

2.3. Міжнародний досвід у сфері запобігання та попередження вчинення корупційних діянь.

Апогеєм корупційних зловживань науковці вважають кінець XX ст. Це стало одним із чинників. Який перешкоджав міжнародним відносинам. Україна є державою з підвищеним рівнем корупції. Так, згідно зі статистичними даними рейтингу глобального рівня Індексу сприйняття корупції (далі – Індекс), Україна посіла 120 місце зі 180 держав у світі. Організацією зазначається, що кількість балів від 0 до 100 є ключовим показником індексу, а не місце в рейтингу – чим більше балів у держави, тим краще в ній ситуація з корупцією [45].

Розуміючи важливість міжнародних відносин Україна ратифікувала багатий перелік документів міжнародно-правового характеру. Розпочався етап злагодженого співіснування міжнародного та українського законодавства. Однією з найбільш важливих у межах сфери протидії корупції вважається Конвенція Організації Об’єднаних Націй (далі – ООН) проти корупції, що ухвалена в рамках 58-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у 2003 р. Даною Конвенцією визначено фундаментальні засади політики проти корупції держав-учасниць цього міжнародного договору, установлено вектор розвитку національного законодавства в антикорупційній сфері [38, с. 119]. Українські вчені та спеціалісти в сфері антикорупційного законодавства пильно вивчають досвід різних країн, які продемонстрували високий рівень боротьби з корупцією. Першими на кого звертають увагу, це держави, в яких успішно втілюють у життя антикорупційні програми, дієві антикорупційні стратегії як на державному та і на громадському рівнях.

Однією з таких країн є Сінгапур. Країна з феноменальним стрибком у розвитку економіки, так і в антикорупційному законодавстві. Отже, ця держава — індустріальна держава, яка активно почала боротися з корупцією у владних кабінетах, на різних рівнях влади. Антикорупційну стратегію Сінгапуру орієнтовано на такі три основні завдання [21]:

– позбавлення державного апарату від хабарників;

– спрощення процедур із бюрократії та посилення правової регламентації повноважень чиновників;

– контролювання за додержанням стандартів етичного характеру діяльності службовців [21, с. 363–364].

Основними завданнями у боротьбі з корупцією в Сінгапурі був комплексний підхід для вирішення цієї проблеми. Першим дієвим кроком було змінення нормативно-правових актів, а також прийняття Акта щодо запобігання корупції. В цьому Акті був чіткий перелік протизаконих дій, які відносяться до корупції, також було чітко встановлено відповідальність за такі зловживання. Влада Сінгапуру утворила особливий орган із протидії корупції – Бюро з розслідування корупційних випадків, із розширеними повноваженнями. Так, кримінальним законодавством Сінгапуру передбачено, що в разі доведення вини в одержанні хабара до винної особи застосовують позбавлення волі строком до 5-ти років чи штраф 100 тис. доларів [40].

Досвід скандинавських країн вартий нашої уваги. Фінляндія є державою з найменшим Індексом корумпованості в державі. Цікавим фактом можна визнати, що відповідно до Кримінального кодексу Фінляндії, за вчинення дій, які можна кваліфікувати як корупційні, передбачаються санкції від штрафу до ув’язнення на строк до 4 років залежно від ступеня суспільної небезпеки злочину [8, с. 29]. Такими методами керівники держави показують нетерпимість до корупційних зловживань, а також демонструє чітку позицію з боку суспільства та інститутів громадянства.

Відчутні результати у протидії корупції досягнуті в Німеччині, де організаційно-правовим механізмом попередження корупції передбачено такі завдання:

– визначити перелік посад із підвищеним ризиком щодо корупційних злочинів;

– посилити внутрівідомчий контроль завдяки ревізіям;

– наявність особливого підходу під час призначення осіб на посади, реалізація повноважень яких може призвести до корупційних злочинів;

– навчати та підвищувати кваліфікацію співробітників, щоби ті не вчинювали дії, які є корупційними злочинами;

– посилити службовий нагляд керівництвом федерального органу;

– суворо дотримуватися приписаних процедур під час виділення й оформлення замовлень державного типу;

– чітко розподіляти етапи, що пов’язуються із процедурами планування, виділення й розрахунками під час оформлення замовлень державного типу [18, с. 362–363].

США демонструє приклад, для таких країн як Україна майже в усьому, таким виключенням не стала і антикорупційні завдання та боротьба з корупцією там.

В США існує модель спеціалізованих антикорупційних інституцій, діяльність яких спрямована на дослідження явища корупції, розробку та підготовку необхідних нормативно-правових актів, а також контроль за виконанням вимог щодо недопущення конфлікту інтересів, розроблення та впровадження кодексів етики тощо. У США такою інституцією є Управління з урядової етики [24, с. 55]. Варто зазначити, що ефективна боротьба з корупцією можлива навіть без ухвалення великої кількості нормативних актів і формування особливих антикорупційних структур [39, с. 69].

З цією тезою погоджується та підтверджує досвід Японії. В цій країні нбемає наявного єдиного кодифікованого антикорупційного акту. Основними пріоритетами в боротьбі з корупційними зловживаннями є: кадрова політика,

заборона лоббізму, правила та політична етика для державних службовців усіх рівнів. [4, с. 114]. Важливим кроком в антикорупційній діяльності Японії вважають ухвалення у 2001 р. Закону «Про розкриття інформації». Положення цього документа гарантують громадянам держави доступ до офіційної інформації, яку зберігають в органах влади. Передбачається ймовірність вимоги розкриття інформації, адресованої Раді з контролю за розкриттям інформації, у разі обмеження доступу до окремого її різновиду. В Японії працює відкритий реєстр осіб, які обвинувачені в корупції чи причетні до організованої злочинності, що надає можливість громадськості здійснювати контроль за притягнення винних до відповідальності [40].

Антикорупційна програма «OPEN» Південної Кореї знайома всьому світові. Антикорупційна політика цієї держави ґрунтується на відкритості та прозорості державної роботи, на оприлюдненні своєї роботи для суспільства. Варто позитивно оцінити і погляд керівництва цієї держави на цілі антикорупційної політики, до яких віднесено: оптимізацію системи державних органів управління, забезпечення її прозорості та без корупційності; раціональну децентралізацію економіки та збалансований регіональний розвиток; широку участь і консолідацію народу під час здійснення політичних реформ [9, с. 144].

Грузія – одна з пострадянських країн, яка стрибнула у боротьбу з корупцією дуже швидко і вдало. Як зазначає А. Поліщук, особливістю антикорупційної стратегії Грузії можна визнати запровадження соціальних реформ, що мали всеохоплюючий характер, як-от: реорганізація поліції; звільнення корумпованих чиновників у всіх сферах суспільних відносин; підвищення заробітної плати і безперервне навчання; зниження податків і виплат, пов’язаних із державною реєстрацією; приватизація основних державних об’єктів; заохочення іноземних інвестицій; освітня реформа, яка дала змогу виховати молодих фахівців для органів поліції та правосуддя [36, с. 168]. Підсумовуючи практику Грузії в боротьбі із корупції, варто зазначити, що вона основана на системності в реформуванні, оскільки, як доречно

зауважує В. Чумак, для подолання проявів корупції замало поодиноких реформ. Запорукою успіху є охоплення всіх без винятку сфер суспільного життя. Поодинокі реформи будуть безрезультатними та із часом зведуться нанівець не знищеною системою корупції [18, с. 152].

Саме тому, проголосивши курс України на подолання корупції у всіх сферах суспільного життя, влада повинна комплексно та послідовно впроваджувати соціально-економічні реформи, які в тісній співпраці з антикорупційним законодавством стануть запорукою подолання такого негативного суспільного явища, як корупція.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Отже, з вище викладеного матеріалу варто зазначити, що активізація антикорупційного процесу в нашій країні потребує комплексного поетапного наукового дослідження кращих практик світової боротьби із корупцією. Отримуючи висновки та надану інформацію треба корегувати національну антикорупційну політику, враховуючи наші традиції, ментальні та культурні риси суспільства в нашій державі – Україні.

На нашу думку, реалізація антикорупційних заходів у будівельній сфері суттєво вплине на зменшення рівня корупції в Україні. Цьому сприятиме й створення такої незалежної системи, де все прописано та розроблено до маленької деталі, де немає «ручного управління». Саме Антикорупційна стратегія, яка розроблена НАЗК, включає всі позиції де можна виключити таке управління та зробити незалежну систему. Доцільно, щоб всі електронні майданчики, всі реєстри працювали злагоджено, щоб в усіх законах, які регулюють антикорупційну діяльність, всі статті були змістовно послідовними та доповнювали одна одну, а не суперечили між собою.

Завдяки новим реформам, в разі успішного їх впровадження в життя, можливо створити таку систему, яка буде відкрита, доступна і зрозуміла для всіх. Вважаємо, що для вивчення та організації попередження корупційних

зловживань необхідний новий підхід та нове мислення. Це може бути реалізовано шляхом створення навчального закладу для спеціалізованого антикорупційного навчання, у тому числі за лінією боротьби з економічними злочинами.

ВИСНОВКИ

В результаті написання роботи нами були проаналізовані нормативно-правові акти антикорупційного законодавства України та вивчений досвід закордонних держав щодо налагодженої роботи антикорупційної політики, тому хочеться виокремити основні положення:

1. Не існує універсальних рішень у боротьбі з корупцією для усіх країн. Кожна держава знає свої слабкі місця, та створює свою дієву антикорупційну програму, стратегію. Кожна країна задає вектор руху в боротьбі з корупцією проаналізувавши досвід попередніх програм, та базуючись на цьому створює нові, більш досконалі програми

2. В наведених в роботі державах, в яких рівень корупції низький чи зменшується дає нам такі засади : робота в боротьбі з корупцією носить політичний волевий характер влади країни, має комплексний підхід в реалізації програми та носить безоборотний напрямок.

3. До вирішення питань корупції має підключатися не тільки держава та її інституції, але і громадянське суспільство. Адже в єдності і спільними зусиллями можна прийти до країни без корупційних зловживань. Треба організовувати контроль громадськості за системою органів державної влади. Прозорості, відкритості та поінформованості потребують наші люди, для розуміння дієвості створених методів, для впевненості в майбутньому.

4. Корупція має характер пристосування та адаптації як живий організм. Тому антикорупційні програми чи стратегії розробляються в кожній країни окремо, та базуються на потребах суспільства саме в даний час. Кожний такий документ враховує національні традиції, культурні особливості, які склалися історично в державі

5. Прозорість введення державного управління та доступність до представників влади є одним із вирішальних потреб суспільства, адже так формується довіра до влади, створюється зворотній зв'язок, якого потребують борці із корупцією.

Мета державної політики у боротьбі із корупційними зловживаннями — це створення комплексної системи запобігання та протидії корупції, виявлення та аналізування соціальних передумов, також обов'язковість викриття корупційних діянь та покарання винних в цьому злочині.

Без якісного підходу у боротьбі з корупцією, такого як діюче антикорупційне законодавство, злагодженої та скоординованої роботи працівників спеціальних органів антикорупційного законодавства, а також намір та бажання кожної людини в суспільстві боротися з корупцією, не може бути успішним цей підхід. Саме тому ефективність реалізації антикорупційної стратегії в України можливо тільки шляхом на всіх рівнях влади, а не поодиноких і несистемних дій. Нашій країні потрібні довгострокові соціально-економічні та правові перетворення.

Ми вважаємо, що надефективним у подоланні корупції має бути прагнення зробити її неефективною, ризикованою та невигідною. Поки в кабінетах посадових осіб, буде вигідно та безкарно отримувати хабар, доти і буде процвітати корупція в нашій державі.

На нашу думку на даний момент Україна на активному шляху у боротьбі з корупцією, це виражається у низці прийнятих законів, розроблення антикорупційної програми до 2024 року, створення дієвих антикорупційних органів. До антикорупційного національного законодавства треба ввести наступні зміни та доповнення, а саме: перейти до більш дієвих покарань, перейти від адміністративної відповідальності за корупційні злочини до кримінальної; електронні системи в Україні мають враховувати всі недоліки та пропозиції внесені суспільством; більша відкритість та прозорість роботи влади та чиновників різних посад; контроль за виконанням програми на всіх стадіях впровадження в дію.

Стимулювання громадськості для участі в управлінні антикорупційними заходами, зацікавленість людей до включення у допомогу державі в боротьбі з нечесною конкуренцією. Створення захисту громадянам, які допомагають владним органам у виявленні та запобіганні поширення корупції.

Будівельна сфера в Україні, завдяки реформам, та бажанню влади розвивати інфраструктуру має великі капіталовкладення в цю сферу, що породжує величезний ризик для корупційних діянь. Саме тому наразі, потребують якісного та доброчесного контролю всіх без винятку органів та представників влади, включаючи громадськість. Тільки спільними зусиллями та один бажанням на всіх можна зменшити та, навіть, позбутися такого феномену як корупція в Україні.

Треба змінювати нове покоління, показувати їм, що має бути інший підхід до вирішення питань, завжди є законний шлях спромогтися змін, треба лише всім однаково цього прагнути та реалізовувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. URE Club (Український клуб нерухомості) веб-сайт. URL: https://ureclub.com/ua/about_ureclub.

2. Ахтирська Н. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної анти корупційної політики : огляд законодавства Румунії. URL: http://veche.kiev. ua/journal/4910/.

3. Горган О.Л. Історичні аспекти боротьби з корупцією в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 2. С. 277–280. URL: http:// www.pap.in.ua/2_2015/84.pdf.

4. Дем'янчук Ю. Актуальні проблеми протидії корупції з урахуванням зарубіжного досвіду. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 17. С. 112–115.

5. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією URL:http:// uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html.

6. Задирака Н.Ю, Кабинець Р. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу. *Віче*. 2014. № 10. С. 27–29 .

7. Задирака Н.Ю., Бердніков К.В. Шляхи становлення антикорупційного законодавства в Україні. *Форум права*. 2012. № 2. С. 274–277.

8. Задорожний С. Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади : дис. … канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2016. 251 с.

9. Запобігання та протидія корупції : навчальний посібник / за заг. ред. А. Михненка. Київ : Акад. фінанс. упр., 2013. 666 с.

10. Кислухин В. Деятельность полиции Нидерландов в борьбе с коррупцией: историко-правовой аспект. Московская государственная юридическая академия Lex Russica (Русский закон). 2010. № 1. С. 171–192.

11. Кладченко О. Становлення та розвиток сучасного антикорупційного законодавства України: теоретико-правове дослідження : дис. на здобут. ступеня к.ю.н. за спец. 12.00.01 ; Приватний вищий навчальний заклад «Університет Короля Данила». Івано-Франківськ, 2018. URL: https://iful.edu.ua/wp-content/ uploads/2018/09/dysertatsiya_Kladchenko.pdf.

12. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 80731-10 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10.

13. Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.

14. Кримінальний кодекс України : Закон ВР УРСР від 28.12.1960 р. Дата оновлення: 17.05.2001. URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ KD0006.html.

15. Кримінальний кодекс України від 05.04.2011р. № 2341-III URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14.

16. Манукян А., Хаджиев Т. Антикоррупционная стратегия Сингапура: ориентация. Право и управление. XXI век. 2013. № 1 (26). С. 117–123.

17. Мельник М. І. Хабарництво: загальна характеристика, проблеми кваліфікації, удосконалення законодавства. Київ: Парлам. вид-во, 2000. 256 с.

18. Михненко А.М. Запобігання та протидія корупції.: підручник. Київ.2013. 672 с.

19. Мовчан А. В., Мовчан М. А. Основні причини поширення корупційних явищ в органах державної влади України. *Проблеми антикорупційної діяльності в Україні*: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18 трав. 2015 р.) 2015. С. 73–76.

20. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: монографія. Київ: КНТ, 2008. 368 с.

21. Новіков О. Світовий досвід функціонування спеціалізованих антикорупційних органів. *Ефективність державного управління*. 2015. № 43. С. 52–57.

22. Обухов Д. П. Исследование опыта зарубежных стран в сфере борьбы с коррупцией. Журнал правовых и экономических исследований. 2011. № 4. С. 65–69.

23. Ожегов С.І. Словник. URL: https://slovarozhegova.ru/.

24. Поліщук А. Правила протидії корупції і досвід для України: Грузія та Сінгапур. *Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2016. № 5. С. 166–169.

25. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07.06.2011 р. № 2447-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2447-19.

26. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери містобудівної діяльності: Проєкт закону від 11.06.2021р. № 5655 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72212.

27. Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 05.08.2021 р. № 794-8. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text.

28. Про Державну службу : Закон України від 16.12.1993 р. № 3723-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3723-12.

29. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2939-17.

30. Про запобігання корупції : Закон України від 05.08.2021 р. № 1700-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text.

31. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 01.07.2011 р. № 3206 V. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text.

32. Про Національне антикорупційне бюро : Закон України від 05.08.2021 р. № 1698-VII. URL : https:// https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text.

33. Про національну поліцію : Закон України від 08.08.2021 р. № 580-8. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text.

34. Про прокуратуру : Закон України від 11.07.2021 р. № 1697-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text.

35. Про публічні закупівлі: Закон України від 20.10.2021р. № 922- 8. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text.

36. Ростовська К. Міжнародний досвід формування та реалізації антикорупційної політики в інших державах. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 4. С. 118–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2017_4_21.

37. Словник коротких іноземних слів URL: https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/mySIS.pl?showSISid=46609864-6427&action=showSIS&h=f.

38. Теремецький В., Дем'янчук В. Міжнародний досвід реалізації антикорупційної політики. *Право і безпека*. 2017. № 4. С. 67–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2017_4_13.

39. Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2015. №2 (10). С. 233–246.

40. Украина в рейтинге коррупции. Почему лениво растем. URL: https://korrespondent.net/ukraine/politics/4059063-ukrayna-v-reitynhe-korruptsyy-pochemu-lenyvo-rastem.

41. Форми та види корупції. веб-сайт. URL: https://buhgalter.com.ua /news/zapobigannya-ta-protydiya-koruptsii/yaki-ye-formita-vidi-koruptsiyi/.

42. Черниш Р.Ф. Корупційні діяння та їх негативні наслідки для економічної стабільності держави. *Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі* : зб. наук. ст. за матеріалами 8 Міжнар. наук.-практ. конф. 2020. С. 80-82.

43. Черниш Р.Ф. Корупція в Україні, як один із головних антидержавних чинників. *Літописець. Збірник наукових праць*. Випуск 10. Житомир. 2015. С. 117-121.

44. Черниш Р.Ф., Демків К.М., Законодавчі та організаційні засади виявлення й попередження корупційних діянь у будівельній сфері. *Публічне право*. №4. 2021. с. 55-63.

45. Чумак В. Досвід країн Балтії та Грузії щодо протидії корупції в органах внутрішніх справ та можливість його використання в Україні. *Право і безпека*. 2014. № 4 (55). С. 149–154.

46. Щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2020 – 2024 роках: Проект закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки». URL : https:// https://nazk.gov.ua/uk/antykoruptsijna-strategiya/.

47. Ярмиш О. Спеціалізовані антикорупційні інституції: світовий досвід та національна модель. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. Київ, 2015. № 2. С. 144-155.